

Situationen för professionella utövare inom genren folk- världsmusik och dans i Sverige

Stina Rosén

Göteborg 2010

Underlag för Handlingsplan för folklig musik och dans

Förord

Denna rapport utgör ett underlag för en Handlingsplan som ska presenteras under 2010. Processen startade redan 2006 under Sveriges Spelmäns Riksförbunds årsstämma. Man hade bjudit i en representant som arbetat med en norsk handlingsplan och diskussioner om en kartläggning av den svenska folk- och världsmusik och -dansen startade. En arbetsgrupp bildades bestående av representanter för Sveriges Spelmäns Riksförbund (SSR), Svenska Folkdansringen SFR), Riksförbundet för Folkmusik o Dans (RfoD) och Eric Sahlström institutet (ESI) för att tillsammans arbeta med projektet. Syften med Handlingsplanen är att identifiera styrkor och behov inom genren folk- världsmusik och dans i Sverige samt utarbeta konkreta förslag till förbättringar. Det praktiska arbetet med underlagen genomförs av personer med olika bakgrund väl insatta i genren, men inte främst aktiva inom organisationerna. Totalt skrivs fem underlagsrapporter. Denna del avhandlar området yrkesverksamma utövare inom genren folk- och världsmusik och -dans.

Jag som skriver heter Stina Rosén och är uppvuxen i Örnsköldsvik i Ångermanland. Jag är utövande folkmusiker på fiol och även utbildad civilingenjör. Med en bakgrund i spelmanslag, lyssnande på 70- och 80-talets ”nya” folkmusikband, en klassisk skolning i Musikskolan och slutligen studier inom Världsmusik vid Musikhögskolan i Göteborg har jag fått del av musik- och dansgenren i olika sammanhang. Särskilt har kurser och läger inom folk- musikgenren varit betydelsefulla både för den musikaliska utvecklingen och för den sociala funktionen. Det sociala sammanhanget och mötet med andra utövare och yrkesverksamma har gett mig inspiration och intresse att utforska genren och utvecklas konstnärligt. Musikaliskt är min inriktning huvudsakligen nordisk folkmusik men möten med andra traditioner och genrer är en viktig del då det ger mycket inspiration och breddar min musikaliska kunskap.

Att försöka kartlägga genren folk- och världsmusik för yrkesverksamma utövare är komplext och innehåller många olika delar. En mångfasetterad genre som ständigt utvecklas innehåller inte heller en sanning utan bilden ser olika ut för olika utövare och yrkesverksamma. Det är svårt att beskriva hur det ser ut på ett entydigt sätt varför nedslag har gjorts bland yrkesverksamma erfarna inom området. Därför kommer flera av avsnitten vara ur ett ”inifrån perspektiv” där utgångspunkten är individuella uppfattningar och reflektioner från intervjuade yrkesverksamma, mig samt andra engagerade.

Stina Rosén, april 2010

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
1.1	SYFTE	4
1.2	METOD	4
2	BAKGRUND.....	5
3	DEFINITIONER	6
4	FOLK- OCH VÄRLDSMUSIKGENREN.....	7
4.4	PUBLIK	7
4.5	PROFESSIONELLA UTÖVARE INOM FOLK OCH VÄRLDSMUSIKGENREN	8
5	MUSIKER OCH DANSARE SOM YRKE	9
5.4	VÄGEN TILL PROFESSIONELLT UTÖVANDE	9
5.5	FÖRBEREDELSE FÖR YRKESLIVET	10
5.6	ARBETSSITUATION.....	10
5.4	SCENER.....	11
5.5	UTBILDNINGAR INOM MUSIKOMRÅDET.....	12
6	FÖRSÖRJNING	13
6.4	ARBETSMARKNAD	13
6.5	ARBETSGIVARE.....	14
6.5.1	Många olika arbetsgivare	14
6.5.2	Lokala arrangörer.....	14
6.5.3	Regionala arrangörer	15
6.5.4	Festivaler	15
6.5.5	Nationella anställningsformer.....	15
6.6	PEDAGOGISK VERKSAMHET	16
6.7	JOBBS INOM OCH UTANFÖR GENREN	16
6.8	NYA ANSTÄLLNINGSFORMER.....	17
6.9	STRUKTURELLA SVÅRIGHETER	17
6.10	IDEALISM KONTRA PROFESSIONALISM	17
7	FOLK- OCH VÄRLDSMUSIK I SVERIGE.....	18
7.4	ARBETSSITUATION.....	18
7.5	UTBILDNING	18
7.6	STATUS SOM SCENKONST.....	19
7.7	ORGANISATIONER OCH NÄTVERK	19
7.8	FRAMTIDA MÅL OCH UTMANINGAR	20
8	ARRANGÖRER.....	20
9	ORGANISATIONER.....	21
9.4	STÖDJANDE ORGANISATIONER.....	22
9.5	STÖDJANDE ORGANISATIONER INOM GENREN.....	22
9.6	BOKARE OCH AGENTER.....	23
9.7	DET NYA MEDIELANDSKAPET	24
9.8	BEHOV AV UTVECKLING	24
10	BIDRAGSFÖRDELNING	25
10.4	NATIONELL NIVÅ	25
10.5	REGIONAL NIVÅ	26
10.6	LOKAL NIVÅ.....	27
10.7	FÖRÄNDRING PÅ VÄG.....	27
11	GENRENS STATUS	28
12	FÖRSLAG FÖR UTVECKLING AV GENREN	30
13	REFERENSER	33

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka situationen för folk- och världsmusik och -dans i vårt land, identifiera styrkor och svagheter inom genren och föreslå konkreta åtgärder på förbättringar.

Folk- och världsmusik och dans är en genre med bred och blandad publik som växt sig starkare som professionell kulturform i Sverige. I grunden finns en äldre traditionell musik och dans som är en del av vårt kulturarv och i ett mångkulturellt Sverige finns ett brett utbud av musik och dans från världens många hörn (allmän kunskap). Den tillhör enligt kulturpolitiska begrepp det fria musiklivet, vilka befinner sig i ett ekonomiskt mindre fördelaktigt vakuum mellan den ekonomiskt starka populärmusiken och de stora institutionerna inom västerländsk konstmusik (Per Gudmundsson 2009).

För att den traditionella musiken och dansen skall ha möjlighet att utvecklas och vara en del av vår tid krävs både ekonomiska resurser och strukturella medel. I denna rapport kommer att diskuteras på vilka sett detta kan göras för att utveckla genren och situationen för yrkesverksamma utövare inom genren.

1.2 Metod

Erfarenheter från arrangörer och musiker samt intervjuer med yrkesverksamma och andra intressenter inom folkmusik- och dansvärlden är grunden för denna utredning. Intervjuerna har skett med etablerade och erfarna genrekunniga intervjupersoner med kunskap om såväl som strukturella som praktiska frågor samt utveckling över tid. Tidigare publicerade skrifter från organisationer, utövare och fackkunniga ligger även som grund för arbetet.

Källor:

- Kvalitativa intervjuer med yrkesverksamma musiker och dansare
- Tidigare publicerade rapporter och material inom området
- Reflektioner från personer insatta i genren
- Referensgruppens artiklar samt resonemang kring dessa

Intervjuade personer:

Kvalitativa intervjuer om cirka 45-60 min. Intervju per telefon markerad med T:

Jonas Simonsson – utbildningsföreståndare Musikerprogrammet i Världsmusik, Högskolan för Scen och Musik i Göteborg, aktivt yrkesverksam i bl.a. Groupa sedan 20 år.

Eva Åström Rune – folksångerska med mångårig erfarenhet av genren, specialisering mot marknadsföring inom folkmusikområdet

Eva Milich – dansare och lärare inom flamenco, tango etc., driver kulturhuset Oceanen

Ale Möller – folk och världsmusikartist som går i spetsen för utvecklingen av genren, (T)

Rickard Åström – tidigare musiker i Groupa, arbetar med olika projekt inom folk- och populärmusik, kapellmästare för projekt på Göteborgoperan, Lorensberg etc.

Anton Schneider – folkdansare och utbildad folkdanspedagog på Danshögskolan i Stockholm, (T)

Ahmad Al Khatib – Musiker i arabisk musik från Palestina, bosatt i Sverige sedan 2004.

Dessutom samtal och information från:

Lars Farago – genrekunnig representant från RFoD

Anton Teljebäck – arrangör av UmeFolk och musiker/musiklärare inom folkmusik

Roger Tallroth – etablerad folkmusikgitarrist, medlem i gruppen Väsen sedan 20 år.

Sofia Karlsson – folksångerska som nått stor framgång de senaste åren

Erik Rydvall – musiker som bland annat spelar i Nordic

Markus Falck – Producent för Norrlandoperan och musiker i J.P. Nyströms

Esbjörn Hazelius – musiker och sångare inom irländsk och svensk folkmusik

Pernilla Willman – tidigare bokare för folkmusikartister i Sverige

2 Bakgrund

Folkmusik är mångfacetterad genre med grund i äldre traditionell musik. Den har utvecklats under influens av olika folkmusiktraditioner såväl som andra genrer under århundraden. Inom genren finns en stor andel som själv är utövare som instrumentalister, sångare och dansare vilket är unikt för genren. En del av dem väljer att fördjupa sig på en nivå som är konstnärligt hög och väljer en yrkeskarriär inom en folk- och världsmusikgenren. I den här rapporten kommer de funktioner och förutsättningar som finns för dessa att analyseras.

I ett mångkulturellt Sverige är det viktigt att se till alla styrkor och kvaliteter som finns och hur vi kan tillvarata och utveckla dem på bästa sätt. Med en stor invandring till Sverige finns idag traditionsbärare med grund i olika musik- och danstraditioner. De olika traditionerna skiljer sig åt på många sätt musikaliskt och funktionsmässigt (intervjuperson) då de kommer från olika kulturer men de har också mycket gemensamt. För professionella utövare som denna rapport avhandlar innebär detta olika utmaningar, som problem att försörja sig och komma in på arbetsmarknaden. Situationen skiljer sig något för de invandrade kulturutövarna då strukturerna för den svenska traditionella genren har haft längre tid för att utvecklas.

Idag finns betydligt fler etablerade musiker än dansare inom folk- och världsmusikgenren vilket kommer att avspeglas i rapporten. Flera kapitel kommer att skildra en allmän beskrivning men fokus kommer i andra delar främst att ligga på musiken. Danssituationen kommer även att behandlas separat.

Den svenska folkmusiken förknippas för många främst med särskilda tillfällen som midsommar och jul. Då sjungs traditionella sånger och dansas kring midsommarstång och julgran. De traditionella julsångerna är till stor del polskor och andra traditionella låttyper. Invandrade musiker och dansare och ökat internationellt utbyte har ökat intresset för dans och musik från andra länder och idag finns en etablerad kursverksamhet med flamencodans och argentinsk tango samt kurser i afrikanska trummor som djembe hos många studieförbund. Irländsk musik eller salsa på puben på puben är ett allt vanligare inslag.

Folkmusiken har genom åren haft en varierande ställning i samhället på grund av politiska ställningstaganden och samhällets intresse (RFoD). Folk- och världsmusik har blivit eftersatt som genre, eftersom det saknas institutioner som kontinuerligt främjar och utvecklar denna (RFoD). Musik och dansmaterialet är till största delen inte upphovsrättsskyddat då det är av äldre traditionell art och Svensk Musik som har upphovsrättsorganisationerna som huvudman inte engagerar sig i genren.

Invandringen till Sverige innebär ett kulturellt utvidgande med många olika nationaliteter. Dessa har fört med sig sina musik- och danstraditioner. Redan tidigare kom många svenskar i kontakt med andra kulturers musik- och danskultur på resor eller genom gästande artister, vilket gjort oss nyfikna. Inom dansen finns idag en utbredd kursverksamhet inom Att blanda och ta influenser från andra kulturer är vanligt inom konstnärliga traditioner så även inom folkmusik. Utveckling och nyskapande är en del av en tradition såväl som bevarande av den. I ett mångkulturellt samhälle är det viktigt att låta musiken och dansen få utrymme och möjlighet att utvecklas.

Som jag ser det finns i dag två generella strömningar inom svensk folkmusik och övriga traditionella genrer. Svensk folkmusik finns dels etablerad inom spelmanslag och folkdanslag, vilka lägger stor vikt vid amatörutövandet och ofta verkar för att bevara traditionen. Inom andra traditioner finns liknande idéer och grupper. Den andra strömningen har en större nyfikenhet för musikens och dansens möjligheter till utveckling och nyskapande. Här tillåts nya instrument och influenser från olika traditionella musiktraditioner och andra genrer har genomslagskraft. Utvecklingen innebär inte ett ointresse för den egna traditionen. Den används främst som underlag och källa till kunskap och inspiration.

3 Definitioner

Folk- och världsmusik

Traditionell musik eller musik med äldre ursprung kallas ofta folkmusik. Definitioner är svårt då det finns många parallella innebörder. Enligt Wikipedia:

***Folkmusik** är musik som uppstått och förts vidare inom allmogen och särskilt på landsbygden. Man brukar ställa folkmusiken i motsats till konstmusik och populärmusik, men gränsen mellan särskilt folkmusik och populärmusik som lånat konstnärliga uttryck från folkmusiken - framför allt vad gäller visor - är flytande.*

Gränsdragningar är otydliga och kanske inte heller alltid nödvändiga. I denna rapport används begreppet folkmusik för den genre som inte innefattas inom konstmusik eller populärmusik och som har musikaliska inslag som kan knytas till allmogen (svensk folkmusik). Folkmusik finns i många länder med olika benämningar och musikalisk grund. På många ställen är begreppet traditionell musik mer etablerat. Ett annat begrepp som kommer att användas här är världsmusik. Enligt Wikipedia blir folkmusiken världsmusik först när musiken når utanför det geografiska område där musiken normalt spelas och hörs. Det innebär att folk- och världsmusikgenren här innefattar ”traditionell” musik från Sverige och andra kulturer.

Folklig dans

Här används begreppet folklig dans som ett samlingsbegrepp för såväl svensk som andra kulturers traditionella danser.

Professionell

Det finns flera definitioner av professionell, beroende på ur vilken synvinkel utövaren betraktas. Definitionen som används här är främst likvärdig Wikipedias: *Begreppet professionalism särskiljer de som utövar något yrkesmässigt från dem som utövar samma sak som hobby, vilka benämns lekmän eller amatör.* Det finns även flera andra definitioner som överensstämmer med syftet med rapporten, till exempel: *Person som över tid yrkesmässigt i huvudsak utövar sitt konstnärskap.* Det denna rapport avser att analysera är yrkesverksamma

musiker och dansare som i huvudsak ägnar sig åt kulturformen som artist, pedagog eller liknande och lägger vikt vid ett konstnärligt utforskande. Den pedagogiska delen är mycket utbredd inom genren och ses ofta som en självklar del av musikerns eller dansarens arbete och ofta även en viktig del ekonomiskt. Arbetsförmedlingen skiljer mellan rena konstnärer med konstnärlig utbildning och pedagoger med pedagogutbildning. Eftersom det inom genren inte finns någon tydlig gränsdragning betraktas professionellt yrkesverksam här som utövare med tydligt yrkesutövande inom genren.

I vardagligt tal används begreppet *professionellt* även för att beskriva att något utförts med hög kvalitet snarare än att det utövas av en yrkesman. En konsert kan vara utförd av amatörer men uppfattas som proffsig på grund av dess höga kvalitet. Inom genren finns också en vag övergång mellan proffsiga amatörer och professionella musiker och dansare vilket ofta gör det svårt att dra någon gräns. Det beror delvis på ett stort antal amatörkonstnärer och proffskonstnärer uppträder på samma scener eller tillsammans. En stor öppenhet mellan utövare på olika nivåer inom genren gör det möjligt. Denna öppenhet är en av genrens styrkor. I denna rapport kommer vi dock att göra en gränsdragning där ekonomi och yrkesutövande definierar professionell som yrkesutövare enligt den första definitionen.

4 Folk- och världsmusikgenren

4.4 Publik

Folk- och världsmusik är en genre som lockar en bred och blandad publik. Om du kommer till en konsert där publiken är sammansatt av alla åldrar, består av en mängd nationaliteter och har en jämn könsfördelning, har du med stor sannolikhet hamnat på en folk- och världsmusikkonsert (Rikskonserter 2008). I allmänhet verkar världsmusikens benägenhet att blanda olika genrer locka många lyssnare. Särskilt bland yngre målgrupper finns ett sug efter gränsöverskridande musik, vilket återfinns här.

Folk- och världsmusik har idag en etablerad publik i Sverige och utomlands (intervjupersoner, allmänt intryck). Genrens etablering har inneburit en breddning av publikunderlaget från merparten utövare till allmän publik. Artister som Ale Möller och Sofia Karlsson spelar idag för en publik där endast en liten andel har kunskaper om genren sedan tidigare. De uppträder i konserthus, på festivaler och nöjesparker (intervjuperson). Detta är en utveckling av en genre som tidigare främst var känd för redan inbitna. Det finns många projekt som visar på intresset för folkmusik i Sverige. Benny Andersson och Orsa Spelmän gör föreställningar i konserthus och var senast med i Melodifestivalen. Andra Generationen och Garmarna har varit med på topplistor och Melodifestivalen. Sofia Karlsson har fått många fina utmärkelser och når en stor skara lyssnare. Ett projekt som fått stort genomslag är Jul i Folkton. Men julmusik blandad med traditionell främst svensk folkmusik har de besökt konserthus runt om i landet med stort respons. Deras turné sändes i SVT under julen 2009 och nådde därigenom ytterligare publik.

Förutom de ”stora stjärnornas” musik finns en rad etablerade grupper som skapar musik inom genren. Många av dem har en etablerad publik om än mindre utbredd. Här finns en musikalisk kvalitet och kreativitet som är vital och som är jämförbar med andra genrer. Dock når många av artisterna en mer begränsad lyssnarskara i samhället då det främst är andra utövare och genreinsatta som nås av musiken. Orsakerna är inte kända men många i samhället

har helt enkelt inte kommit i kontakt med den här delen av musiken. Positivt är att intresset främst bland unga verkar öka och tillgängligheten blir större med stora artister i spetsen för genren (egna reflektioner och erfarenhet).

Det finns en stor potential för ytterligare publik inom utbildningsväsendet. Folk- och världsmusik är en del av vår kultur och skulle kunna vara en självklar del av grundutbildning i Sverige. För att skapa en god trygghet och motverka mobbing är det viktigt att vi människor har nära kontakt med våra rötter. Musiken är en viktig del i detta. Skolföreläsningar där traditionell musik och dans är utgångspunkt kan därigenom nå en stor del av samhället (egen reflektion och intervjuperson).

Hittills beskriven publik är främst besökare av evenemang där publiken får se artister uppträda i verkligheten. Dock är en mycket stor del av dagens musikkonsumtion inte livemusik utan inspelad musik. Inspelningar på CD har varit den största källan men har nu fått komplement med Internet och musiktjänster. Det är inte längre bara de större skivbolagen som distribuerar sin musik utan mindre bolag eller privata inspelningar kan spridas till intresserade över Youtube eller andra fora. Detta ökar möjligheten för mindre kända grupper och genrer att synas och höras. Folk- och världsmusik sprids idag till en betydligt bredare publik i takt med att tillgängligheten ökar.

4.5 Professionella utövare inom folk och världsmusikgenren

Att ha musiken eller dansen som sitt yrke innebär att det bör inbringa en tillräcklig inkomst för att utövaren ska kunna leva på sin verksamhet. Arbetsmarknaden är inte alltid konstruerad för denna typ av musiker och kulturutövare. Genren är inte heller uppbyggd för att försörja en växande skara yrkesutövande folk- och världsmusiker eller dansare. Individuella insatser sedan 70-talet har banat väg för flertalet musiker etablering professionellt inom genren (intervjuperson).

Att försörja sig inom folk- och världsmusikgenren i dagens Sverige innebär för de flesta egenföretagande som frilansare och/eller anställning som pedagog eller annan funktion inom utbildnings- eller genreorganisationerna. Arbetet som musiker eller dansare på frilansbasis kan vara svårt då kortsiktiga projektbidrag, olika arbetsgivare, varierande gager och hög arbetsbelastning är vanligt. I kommande kapitel analyseras närmare hur läget ser ut idag, vilka problemen är och hur kan vi arbeta för att förbättra förutsättningarna att verka som professionell folkmusiker och dansare.

Det har skett en stor utveckling inom genren de senaste 30 åren. Den musikaliska kvaliteten har ökat och framförallt har man börjat arbeta sceniskt och utvecklat konstnärskapet ytterligare. Att arbeta med alla delar för en högkvalitativ produktion är viktigt. För att nå en bred publik krävs idag kunskaper om sceniskt uttryck och marknadsföring. Det är viktigt att leverera en professionell produkt hela vägen igenom (intervjuperson och allmän kunskap). Detta har varit en svårighet då genren ekonomiskt varit svag. Med ökade kunskaper och medvetenhet är det möjligt att skapa föreläsningar för en publik som är van vid hög kvalitet på scenproduktioner.

I Sverige finns idag många verksamma utövare av folkmusikgenren på olika nivåer. En starkt utbildningsstruktur inom genren har möjliggjort fördjupning och ökade kunskaper. Samtidigt har intresset ökat framförallt hos en yngre generation. Det har medfört ett ökat intresse för musik och dans på professionell nivå och fler och fler har valt att ha folkmusik som sin grund

till försörjning. Musiker och pedagoger fyller en viktig funktion inom genren genom att inspirera och vara förebilder. Dessutom bidrar de till en viktig utveckling av musik och dans så att den blir aktuell för vår tid.

5 Musiker och dansare som yrke

5.4 Vägen till professionellt utövande

Inom allt kulturutövande är det viktigt med social samvaro och möjlighet att få lära sig mer om det man är intresserad av. Med ett stort utbud av kurser på folkhögskolor och i andra sammanhang finns goda möjligheter att fördjupa sig i genren. Fler och fler utövare ser möjligheten att ha musiken eller dansen som sitt yrke och i takt med ökat fokus på konsten ökar den tekniska och musikaliska nivån.

För att nå en hög nivå i sitt kulturutövande krävs att man lägger ner tid på utövandet och det blir efterhand svårt att inte se detta som sin heltidssyssla. Många väljer att lägga sin tid på utbildning inom folkmusik eller folklig dans och ser därefter möjligheten att vara musiker eller dansare som yrke. Vägen till yrkesverksam konstnär innehåller viktiga delar för att nå en hög konstnärlig nivå. Inom en genre uppbyggd främst av ideella krafter krävs starkt engagemang för att få betalt och nå dit man vill. Viktiga sammanhang för att utvecklas och ha möjlighet att utvecklas som musiker beskrivs närmare nedan.

Något som varit viktigt i min egen musikaliska utveckling är Ethno. Det är ett folkmusikläger för ungdomar som startades i Falun 1989 av Rikskonserter. Här samlas cirka hundra unga folkmusiker från närmare tjugo olika länder för att under en dryg vecka spela, dansa och inspireras. Av deltagarna på Ethno kommer ungefär hälften från länder utanför Norden och lägret är öppet för avancerade folkmusiker mellan 17 och 25 år (Ethno, Rikskonserter 2010). Detta är en mycket viktig händelse för många av landets unga folkmusikutövare och ett viktigt steg i den musikaliska utvecklingen. Genom att möta ungdomar med samma intresse från andra delar av landet och världen fördjupas intresset för musiken och kulturen. I en ålder då öppenheten för nya saker är stort och intresset för att lära känna nya människor starkt är Ethno en otrolig upplevelse. Workshops där deltagare är både lärare och deltagare blir ett viktigt steg mot vidare musikutövande. Det är också en knutpunkt socialt där viktiga kontakter knyts för framtiden. Idag har idén spridit sig och Ethno finns i Belgien, Slovenien, Uganda, Skottland, England med flera. Detta ökar intresset och kunskapen för såväl nya kulturer som musiktraditioner (Rikskonserter 2010, deltagares reflektioner).

Utbudet av kurser inom folk- och världsmusikgenren är en viktig för att lära sig nya låtar, fördjupa sig i traditionen och etablera kontakter. Kursverksamhet finns t ex i anslutning till konserter och festivaler, som en del i studieförbundens verksamhet eller i folkhögskolors regi. Även SSR och dess regionala organisationer ordnar kurser. I vissa regioner väljer man att satsa extra på ungdomar och anordnar läger och kurser som leder till en mer fast grupp som även gör konserter och turnéer. Några exempel: I Gävleborg finns GUF – Gävleborg Ungdoms Folkband, i Västra Götaland finns World Wide Orchestra och i Västernorrland finns Mittfolk. Genom bildandet av ungdomsband stimuleras ungdomar att musicera och utvecklar kunskaper att stå på scenen samt arbeta med redan etablerade musiker, både ledare och gästmusiker arbetar också som musiker. Många unga upptäcker folkmusiken genom kurs- och ungdomssatsningar. Dessa ungdomssatsningar gör att många unga upptäcker folkmusiken

och är alltså mycket viktiga för att sprida genren och vara en viktig grund för de framtida professionella utövarna.

För utövare i alla åldrar är mötesplatser för utövande och för att få inspiration av etablerade utövare viktigt. Under vinterhalvåret sker detta främst via lokala arrangemang. Under sommaren kompletteras detta med utomhustillställningar som festivaler och spelmanstämmer. Festivaler finns till en mindre del även under vintern, t.ex. i Linköping och Umeå. Konserter, festivaler och stämmer är viktiga för genrens utveckling. De ger chans att se bra artister, att uppträda med sin grupp eller spela till dans (främst svensk folkmusik beskrivet). Inom olika kulturföreningar finns liknande evenemang.

5.5 Förberedelse för yrkeslivet

På landets högskolor har det konstnärliga uttrycket och specialisering getts stort vikt. Arrangörer anser att musikhögskolorna är bra på att lära ut det musikaliska hantverket (RFoD). Andra arbetsrelaterade kunskaper har haft mindre utrymme (intervjuperson). Inom utbildningarna borde man jobba mer med scenisk kommunikation och marknadsföring för att förbereda studenterna för yrkeslivet. En viss förbättring har skett de senaste åren men artisterna har främst fått lära sig dessa saker efter utbildningen. Detta fungerar bra för vissa, men det skulle underlätta avsevärt om vikten av produktion och marknadsföring var självklart under utbildningen (intervjuperson samt egen slutsats).

Frågor som bör vara självklara för blivande musiker och utbildningsinstanser är:

- Vad innebär det att vara yrkesverksam musiker/dansare?
- Ger utbildning den kompetens som krävs? Finns luckor och behövs ytterligare utbildningsmöjligheter, till exempel marknadsföring?
- Kan man efter avslutad utbildning identifiera sig som professionell utövare?

På ovanstående frågor finns inga entydiga svar men det kan konstateras att svårigheten att hitta vägar för försörjning som musiker och dansare är vanliga. Det skulle underlätta för många att ha av mer marknadsmässiga kunskaper för att kunna förverkliga sitt musicerande. Här finns också en fråga om vad som är rimligt och vad som kan göras för att underlätta situationen (egna funderingar utifrån flera av intervjuerna).

5.6 Arbetssituation

Folkmusik är en relativt ung genre vad gäller yrkesverksamma i Sverige. Traditionellt är det inte en ekonomiskt stark genre, då idealism och amatörutövande har varit dominerande under en lång period. Det gäller fortfarande och många fritids- och amatörmusiker och dansare uppträder också liknande de professionella utövarna.

Att vara yrkesverksam musiker eller dansare inom folklig tradition ställer stora krav på arbetsinsats. I dagsläget möter utövaren en rad svårigheter, då arbetsmarknaden inte är konstruerad för musiker och kulturutövare och genren inte heller är uppbyggd för att försörja en växande skara yrkesutövande folk- och världsmusiker eller dansare. Bland annat krävs en stor flexibilitet och ett starkt engagemang för att kunna skapa arbetstillfällen (flera intervjukällor). Skillnader i gagenivåer och avtalsförhållanden mellan musiker i det fria musiklivet och dem med fast anställning är stora (intervjupersoner). En svårighet att få ekonomisk ersättning för sitt arbete är något som de flesta yrkeskonstnärer upplever. För dansare är det ännu tydligare, då yrket innebär fysisk träning som inte går att få betalt för som

frilansare. Svårigheter att få ersättning för sitt arbete innebär i förlängningen ofta ökad arbetsbelastning.

Yrkesverksamma inom folk- och världsmusikgenren producerar nästan genomgående sina konserter och föreställningar själva (RFoD 2009). Det innebär allt från att planera och repetera ett projekt, sälja in det till möjliga köpare samt marknadsföra det. Inom andra kulturområden som teatrar och konserthus finns administratörer och produktionsansvariga som är ansvariga för detta och jobbar enbart med sådana uppgifter.

Att själv administrera och producera sina föreställningar har både för- och nackdelar. Det är lättare att påverka under projektets gång för de medverkande eftersom beslutsvägen är kort. Det kan dock vara svårt att fokusera på alla delar och konstnärer själva är inte alltid intresserade av de administrativa uppgifterna, vilket gör att de ofta blir nedprioriterade. Det ger också mindre tid till den musikaliska fördjupningen. Många yrkesverksamma upplever detta som ett problem och att det går ut över deras konstnärliga utövande (intervjuperson samt egen tolkning).

Svårigheten att boka spelningar och få riktigt betalt är en problematik som utövaren brottas med. Detta är delvis kopplat till genrens status och spridning i samhället, men beror också på en ovana inom genren att professionella utövare kostar. För att få till en spelning eller föreställning krävs oftast ett stort jobb med marknadsföring, planering, kontraktsöverkommelser, diskussioner inom grupper och med arrangörer för att få allt skall klaffa. Denna arbetstid är mycket sällan betald utan är mestadels ideell. För själva föreställningen får musikern/dansaren betalt. Men den egentliga arbetstiden är ofta betydligt mer omfattande med förberedelser, resa, soundcheck, fokusering inför konserten mm. En ersättning på 4000 kr för en kväll är ett vanligt gage, efter sociala avgifter och skatter ger ca 2000 kr per person. Om man räknar med all tid konstnären lägger ner hamnar man på en mycket låg timpenning. Oftast är det inte möjligt att ha flera konserter per dag och svårt att få till turnéer och spelningar flera kvällar i rad vilket i praktiken innebär en låg månadslön för många. Antalet faktiska uppdrag begränsas också av att de ofta är förlagda på kvällstid och att många uppdrag kräver resor. Kompletterande uppdrag som pedagog är efterfrågat och ger ekonomisk tillskott. Många finner det stimulerande och det ger också kontakt med intresserade utövare som inspireras och gärna ser uppträdanden senare (2 intervjupersoner)

För att etablera sig som musiker eller dansare i Sverige och internationellt krävs kontakter med andra utövare samt kunskap om hur systemet fungerar. Att knyta kontakter och känna till hur man går till väga för att boka spelningar är viktigt. Kontaktnät blir allt viktigare i dagens samhälle. Speciellt för invandrade musiker kan detta vara svårt på grund av språket eller att de inte känner till systemet. Musikhögskolan har kommit att bli en viktig knutpunkt för musiker och mötesplatser som festivaler och evenemang är viktiga. Dock behövs fler plattformar för att mötas och dela med sig av kunskaper (2 intervjupersoner).

5.4 Scener

Folk- och världsmusikgenren har utvecklats i många olika miljöer med unika förutsättningar. En del traditioner är utvecklade som dansmusik, däribland svensk folkmusik och salsa. När folkmusiken utvecklas och professionaliseras följer ett behov av lokaler som lämpar sig för att framföra den. Folkmusik spelas till stor del på akustiska instrument vilket innebär att lokaler och eventuell ljudteknik bör vara anpassade för detta. Folkmusiken har genom tiderna också fyllt en viktig social funktion som ställer ytterligare krav. Variationerna är stora vad gäller

lokaler, men generellt kan konstateras att mycket få är konstruerade för folk- och världsmusikändamål. I huvudsak spelas musik i stora lokaler som konserthus eller teatrar, mindre lokaler som pubar och restauranger samt i kyrkor. Vissa musiktraditioner har svårt att komma till sin rätt i dessa sammanhang och får anpassa sig efter de förutsättningar lokalerna har.

Det vore önskvärt med fler lokaler med mellanstora scener där olika konserter med folk- och världsmusik och dans fick utrymme. Stallet på Nybrokajen i Stockholm är ett bra exempel på en lokal som anpassats efter behoven, men det finns mycket få av den typen i landet. En av dem jag intervjuat sätter avsaknaden av lämpliga lokaler som ett av de stora problemen för genren i Sverige. Det kan vara stämningen i lokalen eller möjligheten att framföra musiken för lyssnande publik som är avgörande för om föreställningen blir bra ur artisternas synvinkel. Vissa traditioner med starka religiösa kopplingar passar inte heller i vissa miljöer (egna reflektioner samt intervjuer).

5.5 Utbildningar inom musikområdet

Folk- och världsmusikutbildningar finns på fyra av de sex musikhögskolorna: i Stockholm, Göteborg, Malmö och Ingesund, varav Stockholm har den största. Utbildningarna har olika karaktär. De skiljer på utbildningen i svensk folkmusik och i andra kulturers musik. Det förekommer både musiker- och musiklärarytbildningar inom fältet. På utbildningarna i Malmö, Ingesund och Göteborg studerar uppskattningsvis 15-20 studenter, i Stockholm 30-40. Totalt studerar alltså uppskattningsvis 80-100 folkmusiker på högskolenivå i Sverige.

Kungliga Musikhögskolan i Stockholm är den enda musikhögskola som har en särskild institution för folkmusik. Här finns också landets enda professur i svensk folkmusik. Musikerutbildningen har sedan 1994 utbildat över 100 folkmusiker och är öppen för alla instrument och sedan fem år tillbaka även för musiker med annan musikalisk hemvist än den svenska. Utbildning för folkmusiker inom KMH har funnits sedan 1976, vilket gör den till den äldsta i Norden. Unikt för utbildningen är att inte bara huvudinstrumentstudierna är inom folkmusikgenren utan att också övriga ämnen. Musikteori, arrangering, ensemble, digitalt arbetssätt har en utvecklad folkmusikprofil. Institutionen för folkmusik i Stockholm har också tjänat som förebild inför uppbyggandet av ett flertal andra liknande institutionen både inom och utanför Sverige, t.ex. i Irland, Danmark och Estland. Största delen av de idag verksamma svenska folkmusikerna har gått utbildningen i Stockholm och arbetar idag som aktiva turnerande musiker, pedagoger, arrangörer och teatermusiker.

Åtta folkhögskolor har förberedande utbildningar. Dessa finns i Malung, Sjövik, Östersund (Birka), Tomelilla, Bollnäs, på Visingsö, Gotland (Hemse) och Arvika (Ingesund). I Bollnäs finns också gymnasieskola med folk musikprofil och riksintag. Dessutom har Erik Sahlström institutet i Tobo och Musikkonservatoriet i Falun utbildning i folkmusik och dans. Tyngdpunkten i dessa skolors undervisning är folkmusik från Norden. Korta eller längre kurser och workshops, i privat, studieförbunds- eller föreningsregi med professionella musiker är ett annat exempel på utbildning man kan få inom genren. Professionellt ledd amatörverksamhet inom folk- och världsmusik finns på några kulturskolor, men i övrigt får endast få barn och ungdomar möta folkmusik under sin skoltid då det inte finns med i läroplanen för grund- eller gymnasieskolan. För den ungdom/vuxne som bestämt sig för att satsa på genren är kortare kurser ofta ett måste som förkovran. Även för musiker/musiklärare från andra genrer är dessa kurser nästan det enda sätt de kan möta folkmusik på. RFoD

bedriver seminarie- och viss kursverksamhet i syfte att stärka frilansande musikers möjligheter att verka som proffs.

Även på länsnivå tas ett visst utbildningsansvar. Musik Gävleborg (länsmusiken) utbildar och inspirerar ungdomar i låt-, sång- och dansverkstäder sedan några år. Där har man verksamhet 4-5 helger under läsåret vilka ofta avslutas med en slutproduktion i form av skivinspelning eller föreställning som turnerar på skolorna i länet. Musik Gävleborg driver även en ungdomsorkester (GUF) som spelar folk- och världsmusik i arrangerad form för aktuell sättning. Repertoaren består av äldre och nyskrivet material från Sverige och andra länder (Rikskonserter 2008). Liknande verksamhet finns bl.a. i Västernorrland och Västra Götaland.

6 Försörjning

6.4 Arbetsmarknad

Arbetsmarknaden för den folkliga genren finns i huvudsak i Sverige. I mindre omfattning finns även en marknad i våra nordiska grannländer samt övriga världen (Rikskonserter 2008). Många musiker och dansare arbetar även som pedagoger. Situationen har förbättrats avsevärt sedan 70-talet då arbetet med professionalisering av genren tog fart på allvar (intervjuperson). Det finns idag ett stort publikintresse och stora möjligheter för konstnärlig utveckling inom genren. Antalet utbildningsplatser ökar men utbildade musiker kommer inte samhället till del i samma utsträckning (RFoD 2009).

Folk- och världsmusikgenren har enligt RFoD haft svårt att hävda sin ställning inom svenskt kulturliv. Avsaknaden av fasta anställningar inom genren är en tydlig indikator. Detta beror delvis på att kulturpolitiken inte prioriterat genren ekonomiskt och att genren har en tradition med amatördominans under en period under 1900-talet.

I dagsläget finns cirka 2000 musikertjänster i Sverige, av vilka merparten avser kyrkomusiker och klassiska musiker vid landets institutioner, konserthus eller operor. Vidare finns två brassband och en ensemble för nutida konstmusik. Inom genren folkmusik finns inga statliga tjänster, men kortare projektanställningar kan förekomma som inslag i den kontinuerliga verksamheten på operor eller för teaterprojekt. Om man jämför antalet utbildningsplatser inom respektive genre med antalet tjänster kommer man snabbt fram till att klassisk musik har flest tjänster och folk- och världsmusik har trots sin utbredning på fyra av sex högskolor inte en enda tjänst. Denna snedfördelning är ett problem för folkmusikgenren och genomsyrar hela strukturen för musiklivet, där fria grupper får en mycket liten del av de statliga medel som fördelas årligen.

Inom dansen har vi en liknande situationen med tjänster inom modern dans och klassisk balett, men inte inom folk- eller världsmusik. Kulturrådet genomförde en utredning för att identifiera genrer vars situation behöver stärkas. Här borde folk- och världsmusik ingå som en självklar del (RFoD 2003)

Folk- världsmusik och dans har en god potential för att finnas på en svensk och internationell marknad. Den kvalitet som musiken och scenproduktioner håller idag är hög och lämpar sig på stora scener i Sverige och utomlands. Dock behöver infrastrukturen för att tillvarata dessa

kvaliteter stärkas. Detta gäller såväl musikers och dansares förutsättningar som genrens status och organisatoriska strukturer (RFoD).

De senaste åren har förutsättningarna ändras inom kulturlivet vilket har påverkat folk- och världsmusikers arbetstillfällen. Genom omorganisationer har möjlighet att spela på bibliotek och andra offentliga ställen nästan försvunnit. Det är i dagsläget svårare att hitta spelningar hos kommuner och offentliga arrangörer än under 80-talet (intervjuperson). Samtidigt har svenska musiker fått en större konkurrens på sin hemmamarknad, då antalet gästspel ökar stadigt. Världsartister och utländska grupper uppfattas som mer exotiska än inhemska grupper och många arrangörer väljer att anlita dessa framför de lokala, ofta oavsett nivå (intervjuperson). Med relativt få scener har det mer och mer blivit upp till de yrkesverksamma själva att kontakta arrangörerna för att ordna en konsert, vilket innebär större arbetsbelastning för musikerna. I andra länder i övriga Europa sköter arrangören det i större utsträckning (intervjuperson).

Internationellt finns ett stort intresse för nordisk folkmusik. Detta gäller främst stora delar av Europa samt USA och Japan. Detta intresse går att tillvarata för att öka exporten av svensk musik, stärka vår identitet internationellt samt för att förbättra genrens situation. Flera svenska grupper turnerar idag främst i USA och Japan då marknadsföring och kontakter har knutits med verksamma i dessa länder. Väsen, Hoven Droven och Groupa är exempel på grupper som turnerar en hel del utomlands.

6.5 Arbetsgivare

6.5.1 Många olika arbetsgivare

Arrangörer av folk- och världsmusik evenemang i Sverige är många till antalet och varierar från lokala föreningar och ideella organisationer till konserthus och stora festivaler. De mindre arrangörerna står dock för merparten av evenemangen. Idag finns mycket få organisationer med kontinuerlig verksamhet inom genren. De mindre arrangörerna arbetar i huvudsak ideellt med ekonomiska bidrag från kommuner eller andra organisationer. Inom länsmusiken finns möjlighet för folkmusikartister att verka i många regioner. Lokala restauranger eller företag kan vara arbetsgivare för frilansande musiker. En lista på vanliga arbetsgivare inom genren är:

- Ideella och halvideella arrangörer (folkmusikkafé, danshus, festival etc.)
- Länsmusik
- Rikskonserter
- Privata arrangörer (bröllop, fester)
- Restauranger, pubar, kaféer
- Företag (representation, underhållning)
- Teatrar
- Kyrkor

6.5.2 Lokala arrangörer

Det finns många små ideella arrangörer inom genren men få scener med kontinuerlig och bred verksamhet. Tillsammans producerar de ett mycket omfattande och brett program med mycket små ekonomiska medel. Utan dessa skulle genren vara fattig. Dock innebär många olika arrangörer en stor variation i struktur och arbetssätt. De har också mycket olika

förutsättningar och villkor. De ekonomiska förutsättningar är ofta dåliga och arbetet bygger på engagerade eldsjälar som vill skapa möjlighet för konserter och danstillfällen. Dessa arrangörer behöver bättre ekonomiska förutsättningar för att kunna utföra sitt arbete på ett tillfredsställande sätt för samhället, musiker och egen del. Kostnaderna för lokaler och musiker har ökat de senaste åren, medan stöden till ett växande antal arrangörer har hållits konstant. Detta berättar flera av de intervjuade om.

Kyrkan är en viktig aktör och arbetsgivare för många musiker. De har en etablerad musikverksamhet och arrangerar ett stort antal konserter varje år, främst under sommarhalvåret. Dock passar musikgenrer bättre eller sämre i kyrkor och akustiken styr val av sättning (intervjuperson).

6.5.3 Regionala arrangörer

Vad gäller etablerade arrangörer av musik- och dansevenemang är andelen folk- och världsmusikarrangörer mycket liten. Inom regionala länsmusikorganisationer har genren en varierande ställning - vissa ger stort och andra inget utrymme alls för genren. Länsmusiken är i övrigt en mycket bra arbetsgivare för folkmusiker och dansare då de ofta organiserar föreställningar och turnéer.

Inom folklig dans är det främst musikorganisationerna som Länsmusiken och Riskkonserter som tar in föreställningar med folk- och världsdans. Vad gäller motsvarande dansorganisationer riktar de sig främst mot modern dans samt internationella gästspel. Möjligheten för svenska dansare att göra projekt är därigenom nästintill obefintlig (intervjuperson).

6.5.4 Festivaler

Det finns ett antal etablerade festivaler med folkmusik som huvudgenre i Sverige. Vissa har utvecklats från spelmansstämma mot festival, t.ex. Ransäter och Musik vid Siljan. I Korrö i Småland anordnas sedan 20 år en ständigt växande folkmusikfestival med tonvikt på svensk folkmusik med inslag av världsmusik. Urkult (i Ångermanland) är ett exempel på ett arrangemang med stark världsmusikprofil. Festivaler har ofta en hög kontinuitet, men är liksom för de flesta arrangörerna grundas arbetet främst på ideella krafter.

På många festivaler leder bristande ekonomi och ett ideellt tanke- och arbetssätt till att förutsättningarna ekonomiskt och rent praktiskt inte lever upp till en professionell musikers krav. Flera intervjuade personer pekar på svagheterna. Gagera är låga och möjligheterna till förberedelse inför föreställningarna är begränsade, vilket gör att kvaliteten blir lidande och musikerna hellre spelar på andra ställen (intervjuperson 2009).

6.5.5 Nationella anställningsformer

I dagsläget finns ingen inom folk- och världsmusikgenren med en fast anställning och statligt finansierad lön. Landets konserthus och operor är de som får del av de statliga pengarna och anlitar endast undantagsvis folk- och världsmusikartister. Inom genren är detta en viktig fråga då nationella medel är ett viktigt verktyg för att stärka genrens utveckling. Ale Möller har utan framgång gjort flera försök att förändra situationen. Dock har det gjorts försök att projektanställa ensembler, bland annat världsmusikbandet Stockholm Folk Big Band, vilket gett gott resultat och visat på att publikunderlag finns för sådan verksamhet.

Tidigare fanns en möjlighet till försörjningsstöd i form av konstnärslön som gav en trygg inkomst oavsett antalet uppdrag. Denna möjlighet har nu ersatts av en annan anställningsform för aktiva utövare som heter *Musikalliansen*. Detta är ett initiativ som ger yrkesutövande musiker möjligheten att få en garanterad grundlön från staten varje månad ifall inkomsten varit lägre än grundlönen. Detta ger frihet att välja och möjlighet att utveckla uppdrag på längre sikt. Det ger också en möjlighet att tacka nej till uppdrag för att kunna fokusera på mer långsiktiga projekt, något som tidigare varit svårt. Musikern måste utföra ett visst antal uppdrag för att behålla sitt stöd, vilket minskar risken för felanvändning. Hittills har Musikalliansen cirka 100 anställda och konkurrensen har varit hård om platserna. Folk- och världsmusikgenren har fått del av tjänsterna och bland de anställda musikerna återfinns Johan Hedin, Livet Nord, Rickard Åström, Rafael Sida Huizar, Simon Stålspets, Leo Svensson och Stefan Wingefors.

6.6 Pedagogisk verksamhet

Arbete som pedagog är en viktig del av genren. Det förekommer på olika nivåer som masterclass, workshops, helgkurser, inom studieförbund, på kulturskolor, folkhögskolor och musik- och danshögskolor. Detta är en viktig inkomstkälla för många och ett bra sätt att nå ut med sin musik eller dans till intresserade utövare. Detta är en av genrens styrkor - att kunskaper naturligt först vidare genom direkt kontakt med andra utövare.

Traditionen att föra vidare musiken till nästa generation eller medmusikanter återfinns i de flesta kulturer. De duktiga spelmännen spelade med unga och mindre proffsiga, som fick lära sig. I Sverige fanns också ett system med läromästare som lärde ut sin tradition. Idag har strukturerna i samhället förändrats och undervisningen sker främst i olika arrangerade sammanhang, som studiecirkel eller kortkurser i samband med olika evenemang (festivaler, konserter o.d.). Inom danstraditionen finns etablerade dansskolor för till exempel kurser i flamenco, indisk tempeldans eller breakdance. Svensk folkdans lärs ut via folkdanslag och danssällskap. Kursverksamhet på amatörnivå i dans och olika instrument och traditioner är alltså väl utbredd. Dock varierar utbudet och kostnad beroende på arrangör och ort.

6.7 Jobb inom och utanför genren

Verksamheten inom genren är omfattande vad gäller antalet konserter och evenemang. Med många lokala arrangörer och föreningar blir verksamma musiker och dansare ofta anlitade för kurser och konserter. Dessutom finns ett väl utbyggt utbildningsväsen där behovet av pedagoger, gästlärare och artister ger arbetstillfällen. För att skapa en god arbetsmarknad krävs dock att genren stärks samt att musiken och dansen når ut till en bredare publik.

Eftersom genren traditionellt inte varit ekonomiskt stark kan det vara fördelaktigt att söka olika vägar utanför genren för att få uppdrag. Det är också en viktig väg för att sprida genren i samhället och inte isolera sig. Arbete utanför genren kan vara av mycket olika art såsom underhållning inom landsting, skolor, för företag eller klassiska institutioner. Ofta är det en fördel att vara flexibel och kunna ta olika typer av uppdrag, t.ex. inom andra genrer. Ett annat alternativ är anställning under ett projekt på en etablerad institution. Här finns ännu begränsade möjligheter. Specifika kunskaper och flexibilitet är viktigt. För musiker med stor genrebredd är detta ett bra alternativ då det innebär en fast deltidsanställning under en period. Ett exempel är den projektanställning för Göteborgsoperan som en av de intervjuade har haft. Uppgiften innebar mycket ansvar och arbete men med långsiktighet. Musikaliskt är sådana

uppdrag mindre stimulerande, då musiken redan är bestämd och utövaren själv inte kan vara med och påverka repertoar eller uttryck (intervjuperson).

Arbete med teaterprojekt har en viktig funktion inom genren. Det har funnits många teateruppsättningar, där svensk folkmusik har varit central däribland Hästen och Tranan med Lena Willemark och Ale Möller. Sedan ett antal år finns också Västana Teater som arbetar uteslutande med folkmusik och sätter upp en stor föreställning i Sunne varje sommar med flera medverkande musiker och dansare. Gävleborgs Teater är den enda teater i Sverige med anställda musiker inom folkmusikgenren och där produceras varje år ett antal föreställningar där folk- och världsmusik har en självklar plats. Att arbeta som teatermusiker eller -dansare är ofta stimulerande och uppskattat och ger en fast inkomst under en period.

6.8 Nya anställningsformer

Ett förslag från Per Moberg, publicerat i Spelmannen under 2009 rör möjligheten att deltidsanställda regionala musiker, som under en tidsperiod på förslagsvis fyra år anställs av staten eller regionen för att verka som musiker inom ett geografiskt område. En fast anställning skulle göra det lättare för musikerna att utveckla projekt och skapa en mer långsiktig verksamhet. Till exempel skulle fördjupningen musikaliskt utvecklas och tryggheten i det ekonomiska skulle göra det lättare att genomföra de idéer som uppkommer. Modellen med en fast anställd ensemble på deltid under en längre period skulle bidra till genrens utveckling och förbättra musikernas möjligheter. Detta skulle ge en ökad kontinuitet och utveckling av genren samtidigt som det skulle komma samhället till nytta då föreställningar produceras. Att inte vara anställd på heltid ger möjligheter att arbeta med andra projekt och ensembler vid sidan av. Det är viktigt att inte konkurrera ut övriga verksamma utövare och att möjliggöra verksamhet på frilansbasis även efter projektets slut (Pär Moberg 2009).

6.9 Strukturella svårigheter

Regler för skatter och verksamheter i Sverige idag är inte utformade för musiker eller dansare med många olika uppdrag. Tvärtom kan reglerna försvåra och ge dåliga förutsättningar för utövare att försörja sig. Det skulle behövas större förståelse för frilansare bland lagstiftare och politiker, som i dagsläget utgår från heltidsarbete hos en fast arbetsgivare. Skattereglerna skulle behöva ändras då det för många är svårt att nå en fullgod pension trots många års hårt arbete som musiker eller dansare. Musikalliansen är en bra väg för detta, men når ännu bara en mindre del av de yrkesverksamma.

6.10 Idealism kontra professionalism

Folkmusiken i Sverige är en del av vår kultur och utövandet har varit viktigt för välbefinnande, trivsel och framförallt betydelsefullt vid högtidliga tillfällen. De ideella insatser som detta innebär återfinns än idag i föreningslivet och som hobby för många privatpersoner, som har musik och dans som fritidsintresse.

Med en grund i en ideell rörelse har fler och fler sett möjligheten att fördjupa på en nivå som leder till professionellt utövande. Från att ha varit ett stort fritidsintresse som drar in pengar som på sin höjd täcker kostnaderna för utövandet, har det för många utvecklats till ett arbete man försörjer sig på. Därmed ändras utgångspunkterna för utövandet, både vad gäller synen på sig själv som artist och på den som anlitar en. Kraven på utövaren att leverera en produkt

med jämn, hög kvalité höjs och gör också att kraven på den som anlitar utövaren ökar. I dagsläget matchas detta sällan av det ideella arrangörsledet. Detta är helt naturligt eftersom arrangören arbetar i en ideell miljö, nästan alltid utan ekonomisk ersättning. Fokus är att skapa ett bra arrangemang för publiken, inte stödja professionella utövare. Det är inget fel i detta och även om man kan höja kvaliteten genom utbildningsinsatser för ideella arrangörer så kvarstår faktum att drivkraften för arrangören är ideell. Denna idealism är en av folkmusikrörelsens mest värdefulla tillgångar och att försöka förändra den riskerar att skada mer än det gör nytta (Anton Teljebäck 2009). Därför är det viktigt att ta tillvara de ideella krafterna och i möjligaste mån stötta deras arbete. Den professionella utvecklingen bör ses som ett komplement till och inspiration för amatörverksamheten då de fungerar i samverkan.

7 Folk- och världsdans i Sverige

7.4 Arbetssituation

Att verka som dansare i Sverige idag innebär frilansarbete på liknande sätt som inom musik. Många arbetar som pedagoger och gör föreställningar för publik på skolor, dansskolor eller konsertplatser. Inom flamenco finns idag 12-15 aktiva professionella dansare och inom svensk folklig dans finns 5-10 yrkesverksamma. Det finns dock ytterst få som försörjer sig på enbart folklig dans i Sverige. De flesta har ett annat arbete vid sidan av eller använder dansen i lärarroll eller organisatörsroll (två intervjupersoner).

Att försörja sig inom dansen kräver en stark vilja, mycket jobb och ett accepterande av en varierad och knaper ekonomisk situation. Detta är ett av de stora problemen för genren, då det långsiktigt är tungt och svårt att orka driva sin karriär vidare. Låga intäkter i kombination med en osäker framtid är tärande. Det finns olika möjligheter att försörja sig och i Göteborg har fyra personer valt att driva ett danscentrum för att kunna leva på dansen på heltid. Undervisning på dansskolan kombineras med föreställningar och administrativt arbete. Arbetsinsatsen är betydligt högre än inkomsten som motsvarar deltid (intervjuperson).

För dansaren är större projekt utvecklande och stimulerande. Detta ger också möjlighet att nå en större publik, förverkliga idéer och föra samman musiker och dansare. Dock är det kostsamt och arbetsamt att fullfölja ett stort projekt. Även ett lyckat projekt innebär ofta en låg eller utebliven inkomst för den som arrangerar detta då konkurrensen om bidrag och finansiering är svår. I Göteborg genomfördes en större produktion med cirka 15 dansare och musiker för ett par år sedan. Man gjorde kvällsföreställningar och två skolföreställningar med totalt ungefär 900 besökare plus skolbarn. Ett lyckat projekt ur ett konstnärligt perspektiv, där kvalitet prioriterades och livemusiker i full skala deltog. Resultatet blev dock att de två projektledarna, som dessutom agerade och regisserade inte fick en krona kvar i sina händer. De är mycket nöjda med projektet, men säger att det inte går att leva så i längden (intervjuperson).

7.5 Utbildning

I Sverige finns utbildningar till danspedagog på högskolenivå inom svensk folklig dans samt flamenco. Övriga folkliga dansgenrer finns möjligen som ett litet inslag i ett folkligt danspaket på högskolan. Däremot finns ett stort utbud av amatörkurser i Sverige där man kan

lära sig bland annat flamenco, argentinsk tango, västafrikansk dans, indisk tempeldans, orientalisk dans, salsa, samba, svensk folklig dans m.m. Inom ramen för sådan kursverksamhet finns möjlighet att utvecklas till en bra dansare. Danslärare och verksamma dansare inom världsdans har sin grund i dessa kurser. För att utvecklas ytterligare åker många utomlands för att lära sig i dansens ursprungsland. Gästlärare kommer också hit (intervjuperson).

För att stärka genren som scenkonst behöver utbildningarna innehålla mer av scenisk gestaltning. Möjligheten att ha en professionell inriktning bör finnas. För att nå hit kan det vara lämpligt att samarbeta med andra organisationer inom dansen än de folkliga. Det finns en stor erfarenhet av scenisk dans inom andra områden som skulle gagna den folkliga dansen (intervjuperson).

7.6 Status som scenkonst

Folklig dans har idag inte samma status som scenkonst som andra dansgenrer. Detta kan bero på en rad faktorer, däribland genrens historia. Dansen har i första hand prioriterats på ett pedagogiskt plan i Sverige. De utbildningar som har startat på folkhögskola har i första hand haft syftet att utveckla de pedagogiska kunskaperna. Tankar om scendans har funnits med men inte fått samma utrymme. Dock håller en viss förändring på att ske (intervjuperson).

Folklig dans är i dagsläget inte i första hand en scendansform och har en bit kvar innan den når en konstnärlig nivå jämförbar med andra konstformer. Detta kan bero bland annat på bristen på professionella utbildningar till dansare inom folklig dans och kanske även på att genren är ganska ny.

Enligt Eva Milich som arbetat som dansare och lärare inom flamenco i 15 år krävs ytterligare ett steg för att kunna betrakta folklig dans som scenkonst. Genom att ta dansen till vår tid och utveckla den till något relevant för dagens samhälle blir den högaktuell på ett nytt sätt. Att ge dansaren möjlighet att uttrycka sin egen personliga stil samtidigt som uttrycket har relevans i nutid är en förutsättning för en status som konstform. Idag anses dansen mer som underhållning av duktiga hantverkare där målet främst är att hitta rötterna för dansen. Att berätta hur man dansade för 200 år sedan är inte tillräckligt konstnärligt för att betraktas som en professionell konstform. Genom att utveckla dansen till en högre konstnärlig nivå och samtidigt behålla kunskapen om det traditionella kan dansen nå en variation och bredd som är både intressant och konstnärlig (Eva Milich).

7.7 Organisationer och nätverk

Inom kultursektorn finns flera nätverk, som stöder de yrkesverksamma dansarna. Främst inom musikområdet finns ett intresse för folklig dans. Inom dansorganisationerna är det svårare att komma till tals då fokus ligger på modern dans och öppenheten mot folklig dans är mindre. Detta gäller både vad gäller att söka pengar och delta i projekt. Även inom teatervärlden finns en öppenhet för dansinslag. Att öka samarbetet med befintliga dansorganisationer skulle vara mycket nyttigt och lärorikt och på sikt ge den folkliga dansen en självklar plats i genren (2 intervjupersoner).

Överlag märks idag en tendens till ökad öppenhet för folklig dans inom kulturlivet. Dock har de senaste åren inneburit en minskad efterfrågan, särskilt sedan årsskiftet 2008/09. Detta

gäller för alla typer av arrangörer och gör det svårare att sälja in föreställningar till såväl skolor som regioner. Troligen är det ekonomiska orsaker bakom (intervjuperson).

Organisationer som stöder dans i Västsverige är bland andra Musik i Väst, MCV, Danscentrum Väst etc. I övriga Sverige finns motsvarande organisationer som länsmusiken, musikcentrum etc. På nationell nivå finns Dansnät Sverige men där fylls utrymmet för folklig dans av utländska gästspel. Genom Rikskonserter anordnas dock mer föreställningar där folklig dans ingår (intervjuperson).

Sedan 2006 finns en organisation vid namn Dansalliansen för yrkesverksamma dansare. Inrättandet av en Dansallians är en arbetsmarknads- och kulturpolitisk reform som ger frilansande dansare, verksamma inom den offentligt stödda dansen, en social och ekonomisk trygghet genom anställning vid alliansen. Hittills har 57 personer fått en anställning, dock återfinns inte någon med en folklig inriktning utan samtliga dansar modern/nutida dans eller balett (Dansalliansen 2010).

7.8 Framtida mål och utmaningar

Folklig dans i Sverige skulle må mycket bra av en ökad status och att utvecklas som konstform. Ett mål är utbildningar för professionella dansare inom folkliga danser i Sverige. Detta skulle höja nivån på de verksamma dansarna och ge det konstnärliga uttrycket ett större utrymme. Att ha utbildningar främst inom ideella och privata skolor ger inte samma möjlighet att utveckla genren som professionella utbildningar skulle kunna göra. De nuvarande pedagogutbildningarna inom svensk folklig dans samt inom flamenco bör givetvis vara kvar.

Antalet scener och forum för folklig dans skulle kunna ökas. I dagsläget finns inte någon scen där dansare har fast anställning. Att skapa en nationell scen med fokus på scendans inom olika traditioner skulle vara en lyft för genren och ge möjlighet för dansare att utveckla och skapa föreställningar på en högre konstnärlig nivå än i dagsläget. Att kunna träna och repetera på en fast plats och ha tid att utveckla långsiktiga samarbeten och föreställningar skulle kunna bli förlösande för dansen. Eftersom dansen är så tätt sammankopplad med traditionell musik skulle utformningen av scenen innefatta anställningar också av musiker (intervjuperson).

8 Arrangörer

Arrangörsledet är mycket viktigt för genren, då arrangörerna är de som ser till att det anordnas evenemang runt om i landet. Arrangörerna kan delas in i offentliga, professionella, ideella och privata arrangörer. I dagsläget finns främst ideella arrangörer inom folk- och världsmusikgenren. De offentliga institutionerna anordnar företrädevis konserter inom andra genren och de professionella arrangörerna inom genren är än så länge mycket få. Dock finns ett stort antal arrangörerna på ideell basis, som arrangörsföreningar eller utövande och arrangerande föreningar. Föreningarna ser olika ut och arbetar med varierande antal arrangemang per år. Flera anordnar också festivaler.

Enligt Thomas Tejle är arrangören den som:

- arrangerar ett arrangemang, dvs. den som står för planerandet, organiseringen och genomförandet.

- anlitar en eller ett antal artister/grupper, gör upp om pris, transport, logi, tid och plats för uppträdandet, teknik, tid för soundcheck, hjälp på plats, fakturering alt. betalning på plats. Oftast upprättas ett skriftligt kontrakt som reglerar det mesta av detta.
- sköter marknadsföringen med affischer och annonser, eventuella utskick per E-mall eller brev samt mediekontakter.
- bokar lokal för evenemanget, gör upp om tillträde, nycklar, larm, fakturering och andra praktiska saker som kan förekomma vid korttidshyra.
- finns på plats före, under och efter arrangemanget, tar hand om lokal, artister, publik, tar inträde, sköter servering, ordnar förtäring till artisterna/publiken etc.
- organiserar frivilligarbetarna - den ideella kraft som rent praktiskt gör allt det som här beskrivs

De flesta arrangörer är beroende av bidrag från något håll för att kunna driva sin verksamhet. Det rör sig generellt inte om stora belopp men de är ändå mycket viktiga för att verksamheten ska kunna fortsätta. Den ekonomiska situationen är i många föreningar en stressfaktor och tar mycket energi. Enligt merparten av de intervjuade skulle ökade bidrag till arrangörsföreningarna göra mycket stor nytta för genren. Bidragen fördelas av olika instanser på nationell, regional eller lokal nivå (Se kap 10 Bidragsfördelning). Eftersom man arbetar och prioriterar olika i olika regioner kan förutsättningarna variera mycket sinsemellan. Förändringar i systemen kan också få stora konsekvenser.

Att många arrangörer arbetar på ideell basis innebär både för- och nackdelar. För samhället innebär det att många konserter kan produceras med små medel och att många är engagerade och brinner för att få till bra arrangemang. För yrkesverksamma kan det vara omständligt att arbeta mot många olika arbetsgivare med olika förutsättningar, egna sätt att sköta saker och låg kontinuitet. Det kan också vara svårt att få ordentligt betalt från föreningar som själva är vana vid ideellt arbete och har bristande ekonomi. Många arrangörer önskar också stöd från mer etablerade organisationer för att lära sig hur bokföring och annat ska skötas.

Utifrån ett professionellt perspektiv skulle det behövas fler arrangörer inom genren som arbetar mer professionellt. Detta skulle innebära ökad kontinuitet och underlätta arbetet för yrkesverksamma. Dessa skulle även kunna vara ett stöd för de befintliga ideella arrangörerna i deras verksamhet genom samarbete. Att öka kontinuiteten gör det möjligt att höja kvaliteten på produktioner och föreställningar, då det i förväg går att planera med arrangörer i högre grad.

Inom folk- och världsmusikgenren är det av högsta vikt att värdera de ideella arrangörernas arbete och värna om deras fortsatta verksamhet. För det krävs säkrade ekonomiska bidrag, kanske genom tydliga direktiv om genrens existens på alla nivåer. På Sveriges Radio startade nyligen en diskussion om att mindre arrangörer inte gör någon nytta i samhället och att pengarna bör gå enbart till färre stora arrangörer. Detta skulle vara förödande för genren då de stora arrangörerna är mycket få.

9 Organisationer

9.4 Stödjande organisationer

En rad stödjande organisationer inom kultursektorn jobbar för att sprida kultur i samhället. Dessa organisationer fyller en viktig funktion genom att samordna och organisera verksamheter samt erbjuda tjänster och arbetstillfällen för utövare. Det finns organisationer som jobbar nationellt, regionalt och lokalt. De nationella organisationerna med tydlig verksamhet inom genren är främst Rikskonserter och genrens egna organisationer. På regional nivå finns Länsmusiken och regionala centra inom musik. Lokalt finns kommuner och lokala organisationer med varierande intresse för genren (Kalles et al.).

För musiker finns ett antal organisationer som arbetar för att förbättra musikers situation. Dessa är bland annat Föreningen Svenska Tonsättare, Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation (SAMI), Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå (STIM) samt Svenska Musikrådet. Ett dilemma för genren är att en stor del av materialet inte är upphovsrättsskyddat då det faller utanför ramen. Många väljer också att inte anmäla sin musik då de vill låta den vara fri för andra att använda. Det gör att ersättning och stöd till folk- och världsmusikgenren ofta uteblir. Dessutom har utövare gott stöd av fackliga förbund som Musikerförbundet.

Inom dans finns nationella organisationer som Dansnät Sverige som jobbar för att främja dans och samordna föreställningar etc. På regional nivå finns fyra Centrumorganisationer, Syd, Väst, Norr och Stockholm. Ett problem är att folk- och världsdans genren inte får stort utrymme inom dessa organisationer. Främst satsas på modern dans och det är svårt att få del av bidrag och satsningar som folk- eller världsdansare. Istället är det verksamheten inom musikorganisationerna som visar intresse för dans inom genren på både nationell och regional nivå (intervjuperson).

Länsmusikens arbete innefattar i dagsläget genren i varierande utsträckning. Det finns flera organisationer där genren har en självklar plats, bland annat Musik i Väst och Musik i Västernorrland. På andra ställen kan den vara i stort sett frånvarande. Länsmusiken har som uppdrag att erbjuda ett brett utbud av föreställningar men utan exakt specifikation vilka genrer som innefattas. Eftersom kontrollen av verksamheten är minimal tolkas uppdraget mycket olika i olika regioner, främst utifrån egen tradition och intresse. Det finns för och nackdelar med verksamheten och enligt en av de intervjuade kan det vara svårt att "rymmas" inom ramen för den redan planerade verksamheten. Vissa kulturformer passar bättre än andra till skolföreställningar och de evenemang som Länsmusiken erbjuder. Framförallt traditioner från vissa delar av världen kan därför falla utanför verksamheten.

Regionalt finns också ett antal Musikcentra, som verkar för att stödja och förmedla kontakter. Ett bra exempel är MusikCentrumVäst (MCV), en västsvensk organisation som arbetar för att stödja och förmedla musikertjänster och riktar sig till professionella utövare. Musik i Syd och Musikcentrum Öst jobbar på liknande vis som stödjande organisation för musiker och dansare. Även dessa organisationer inkluderar folkmusik i varierande omfattning men är generellt ett bra forum för genren.

9.5 Stödjande organisationer inom genren

Som nämnts ovan finns flera organisationer som arbetar för genrens bevarande och utveckling på nationell nivå. Dessa verkar för genren som helhet och därmed för såväl amatör-, hobby- som professionella utövare. De har en viktig funktion för att föra genrens talan i samhället och arbetar inifrån med olika frågor. Dock kan dessa organisationers breda målgrupp göra att de

professionellas förutsättningar inte får tillräckligt utrymme då amatörutövarna dominerar i genren. RFoD är en av de organisationer som uttryckligen arbetat för professionella utövares situation och har genom åren vidtagit en rad åtgärder för att förbättra förutsättningarna. Bland annat för de genrens talan kulturpolitiskt, arbetar för att stödja arrangörer samt driver folk- och världsmusikscenen Stallet i Stockholm. En bärande del av RFoD:s arbete är de ideella arrangörer som finns runt om i landet och anordnar olika evenemang, varför dessa har hög prioritet i verksamheten.

Ett antal nationella centra arbetar också för bevarande och utveckling av folk- och världsmusik och dans i landet: Stallet i Stockholm, Eric Sahlström Institutet i Tobo och Folkmusikens Hus i Rättvik. Dessa är viktiga för genrens utveckling och överlevnad. Dock har de senaste årens neddragningar drastiskt försämrat de ekonomiska förutsättningarna (Kalles et al 2009).

Enligt flera av de intervjuade skulle det behövas fler som arbetar för genren, framförallt på professionell nivå, för att förbättra förutsättningarna. Det skulle kunna vara en lobbyorganisation som jobbar för genren nationellt och internationellt med marknadsföring, föreställningar och direkt mot musikerna. Regionala centra (cirka fem stycken i Sverige) med uppgift att verka för folk- och världsmusikgenren i sin region är också en möjlighet. Viktigt att poängtera är att dessa organisationer inte skulle ersätta de redan existerande utan istället komplettera dessa genom att jobba mer professionellt och främst verka för de yrkesverksamma. Ett alternativ är också att ge mer resurser till redan befintliga organisationer för att kunna arbeta mer riktat mot professionella utövare.

9.6 Bokare och agenter

Bokare förekommer i ganska liten utsträckning inom genren. Dels beror det på en tradition att utövare själva sköter bokningar och arrangörerna föredrar att prata direkt med artisterna, men en mycket viktig faktor är svårigheten att få ekonomi i det.

Vikten av fler kompetenta bokare inom genren påpekas vid flera av de intervjuer jag genomfört. Det är ofta mycket bra att ha någon som jobbar mer fokuserat med att boka spelningar för att ge utövaren tid att utvecklas musikaliskt. Av dem jag intervjuat uppgav flera att det fanns problem med att hitta kompetenta och pålitliga bokare, som ställer upp på de villkor som finns. De finns idag några etablerade bokare med kunskaper inom genren men det behöver bli fler och det behöver bli ekonomiskt lönsamt att arbeta med detta (intervjuer). Kompetensen att arbeta med bokare bör höjas i genren. Bland annat bör det på musikhögskolorna vara en självklar del av utbildningen, och det skulle ge stor effekt om man där gav kunskap inom detta (Esbjörn Hazelius).

Pernilla Willman arbetade under en period som bokare för en rad grupper men var tvungen att sluta då det inte gick att få ihop det ekonomiskt. Låga gager och få arrangörer inom genren gör att det totalt rör sig om allt för små belopp för att försörja en bokare som arbetar på provision. Marknadsföringsuppdrag inför skivsläpp är lättare då det går att ta ett fast pris för arbetet, ett alternativ skulle vara att ha fast finansiering för arbetet från annat håll. Ett annat sätt är att arbeta bredare med fler genrer, vilket ger bättre ekonomiskt utdelning. Hilda Sandgren gör detta och jobbar bland annat för Sofia Karlsson men även för artister inom visa, pop och singer-songwriter (Pernilla Willman).

9.7 Det nya medielandskapet

De nya medier som dominerar i samhällets informationskanaler innebär en stor förändring för musiklivet. För utövare inom ekonomiskt mindre starka genrer ger det en stor möjlighet till spridning av material som tidigare var mer styrt av stora bolag. Med möjligheter att sprida musik och klipp från föreställningar via Internet och nätverk som Youtube, Myspace och andra fora är tillgängligheten inom genren större idag än den någonsin varit tidigare.

Dock innebär förändringen nya förutsättningar ekonomiskt. Försäljningen av skivor har till stor del ersatts av musikspridning via nätet och det är inte längre så att skivinspelningen är inkomstbringande i sig. Istället har dessa blivit mer av marknadsföring och visar på en grupps professionella nivå. Behovet av tillgång till inspelningar har ju inte minskat vilket inom genren lett till fler privata inspelningsstudios och skivbolag.

9.8 Behov av utveckling

Behovet av stödjande organisationer är stort, inte bara inom folk- och världsmusik utan generellt för frilansande musiker och dansare. Inom genren finns dock mycket få etablerade centra som arbetar för genrens utveckling. Det finns ett behov av fler genrecentra för att föra genrens talan utåt mot andra organisationer, mot politiker och för kommunikationen inom genren (RFoD, flera intervjuade personer). Ett exempel är avsaknaden av organisationer för att förmedla musiker och dansare för engagemang. Idag får RFoD agera artistförmedlare och även enskilda musiker får förmedla kontakter till musiker, då företag och andra organisationer inte har någon annan att vända sig till.

Ett förslag för att lösa problematiken kring genrecentra kommer från Per Gudmundson som beskriver etablering av en folkmusikinstitution för att främja genren och skapa en organisatorisk plattform. Det finns ett stort behov av sådana stödjande strukturer inom genren. Nedan följer en översikt av vilka funktioner en sådan institution optimalt skulle ha (Gudmundsson 2009).

- 1 Formell och kontinuerlig plattform för dialog med politiker och beslutsfattare. Kommunikationsvägarna till anslagsgivarna kortas betydligt och institutionen fungerar som en kulturpolitisk språngbräda.
- 2 Varumärkesbyggare för genren genom att fungera som tydligt ansikte utåt, mot allmänhet och media.
- 3 Förbindelselänk och kontaktyta mellan professionellt musikliv, musiker, pedagoger och amatörverksamheter, folkmusik och dansrörelse.
- 4 Erbjuder en professionell, organisatorisk plattform för projekt initierade av amatörorganisationer eller frilansande musiker.
- 5 Regional resurs för att stödja uppbyggnad av arrangörsnätverk.
- 6 Regional resurs för att skapa arbetstillfällen för folkmusiker och pedagoger genom arrangörsstöd och egen konsert-, turné- och kursverksamhet.
- 7 Fungera som resurs motsvarande Länsmusiken genom eget uppdrag eller i samverkan som genrespecialist med befintlig Länsmusikorganisation.
- 8 Erbjuder repetitionslokaler och tekniska resurser.
- 9 Fungera som resurs för arkiv- och dokumentationsverksamhet, med betoning på tillgängliggörande. Detta är inte bara en musikantikvarisk fråga utan i hög grad en utövarangelägenhet, då det gäller tillgången till material för pedagogisk verksamhet och repertoarutveckling.

Behovet av organisationer som arbetar för folk- världsmusik och dans är tydligt inom genren. RFoD och de andra genreorganisationerna är eniga om behovet om fler och starkare genrecentra. I Remissvar på Kulturutredningen 2009 framgår:

Vi anser att befintliga centra skall stärkas och ges tydliga nationella uppdrag med nationell finansiering. Uppdragen kan handla både om insatser för amatörer och för proffs. Stöden skall värdesäkras. Flera nya centra behöver skapas inte minst för utveckling av dans och för musik och dans med rötter i minoriteters kultur och i kulturer med rötter utanför Sverige. Stödet till genrer som inte fick institutionsfunktioner på 70-talet bör stärkas så att fler genrecentra kan skapas.

Eftersom genren har verksamhet på många olika nivåer behövs organisationer på olika nivåer. I dagsläget är de flesta organisationer främst ideella och innefattar till största delen amatörverksamhet. Därför är det viktigt att också utveckla en mer professionellt inriktad organisation som kan mäta sig med etablerade proffskulturorganisationer i landet (intervjuperson).

Det finns en tendens att låta kulturer bära sina egna kostnader i dag. Den ska vara en säljande vara som utan offentliga medel står sig på marknaden. Vi behöver jobba med att etablera genren på marknaden och bygga en bas så att vi på sikt kan klara oss själva (Intervjuperson).

10 Bidragsfördelning

10.4 Nationell nivå

Kulturrådet fördelar och är huvudansvariga för kulturbidrag på nationell nivå. Här återfinns olika kulturformer som dans, musik, teater, litteratur, bild och form samt museer. Inom musikområdet finns bidrag till bland annat:

- Regionala och lokala institutioner
- Fria musikgrupper
- Verksamhetsbidrag till arrangörer inom musikområdet

Bland de tilldelade regionala och lokala institutionerna är andelen verksamma inom folk- och världsmusikområdet begränsat. Här återfinns statsteatrar, symfoniorkestrar, operor och kammarorkestrar samt landets länsmusikorganisationer. Summorna är stora, i allmänhet mellan 5 - 30 miljoner kronor per år. Den enda ur folk- och världsmusikgenren som beviljats bidrag här är Nya Västana Teater som fått cirka 1 miljon. Totalt rör det sig alltså om enorma summor, av vilka folk- och världsmusik endast får en mycket liten del. Det är intressant att tänka vilka effekter kulturbidrag motsvarande en symfoniorkester skulle ge inom folk- och världsmusikgenren. Möjligheterna är många, däribland skapandet av flera fasta scener, projektanställda ensembler, flera folkmusik- och världsmusik centra etc.

Under kategorin fria musikgrupper återfinns en andel utövare inom folk- och världsmusikgenren. Det Fria gruppstödet Musik har beviljats till 163 grupper under 2009 och dessa får i storleksordningen 40 -100 000. Med en grov beräkning rör det sig totalt om 15 miljoner kronor, alltså samma storleksordning som många av institutionerna får per

organisation. Av dessa går enligt min snabba beräkning 45 gruppstöd till folk- och världsmusikgenren, vilket ger totalt 2-2,5 miljoner kronor. För fria grupper finns också möjlighet att bidrag för internationellt kulturutbyte vilket också ger tillskott till genren.

Verksamhetsbidrag till arrangörer inom musikområdet tilldelades 2009 55 olika instanser. Här återfinns ett antal instanser med verksamhet inom folk- och världsmusikgenren och bidragsnivåerna ligger från 25 000 upp till någon miljon. Bland de tilldelade finns:

- Re:Orient, 700 000
- RFoD/Stallet Folk & Världsmusik, 550 000
- Riksförbundet för Folkmusik och Dans riksorganisation, 1 075 000
- SELAM, 800 000
- Ett antal kulturföreningar

Flera arrangörer arbetar delvis inom genren men är bredare. Intressant att analysera är vilka artister som får del av dessa kulturbidrag. RFoD har en bred verksamhet och delar i sin tur ut bidrag till mindre arrangörer i landet. Detta når alltså många utövare i landet. Re:Orient och SELAM har en omfattande konsertverksamhet men anlitar i allt högre utsträckning utländska musiker för gästspel. En stor del av dessa bidrag går alltså inte till svenska musiker inom olika traditioner.

Projektbidrag förekommer också. Här får många av de etablerade institutionerna inom teater och konstmusik ytterligare projektpengar till specifika evenemang. Det bidrag som återfinns inom folkmusikgenren är Nya Västana Teater som 2009 fick 400 000. I övrigt finns bidrag, t ex till centrumorganisationer och mångkulturkonsulenter som framför allt tilldelas organisationer och föreningar utanför vår genre.

Bidrag till dansområdet fördelas på liknande vis till arrangörer, fria grupper och regionala och lokala institutioner. Bland fria grupper finns Flamenco Center och av arrangörer ges främst bidrag till Danscentrum i landets olika delar samt Moderna dansteatern. Mina kunskaper är mer begränsade vad gäller gruppens utövande här men bidraget faller enligt intervjupersoner mycket begränsat till utövare av folk- och världsdans. Som nämndes ovan får dock Västana Teater bidrag för sin verksamhet och här är dansen central i föreställningarna.

Bidragen är som synes varierande i storlek, där den största andelen fördelas till de regionala och nationella institutionerna. Totalt fördelas cirka 3 % till det ”fria” musiklivet, det vill säga Fria grupper, och resterande 97 % till institutionerna. En annan viktig aspekt av bidragens fördelning är kontinuiteten. För Fria grupper är denna låg medan för institutioner är återkommande bidrag vanligt och dessa kan jobba betydligt mer långsiktigt med sin verksamhet. Det skulle vara önskvärt med ett mer långsiktigt bidrag till folk- och världsmusikgenrer på flera nivåer, och särskilt på institutionsnivå.

10.5 Regional Nivå

Regionalt finns möjlighet att söka bidrag från kultursekretariaten på länsnivå. Det gäller framförallt projektbidrag, som utdelas som utvecklingsmedel till kulturverksamhet. I Västra Götaland finns möjlighet att söka: Frispel - kulturella innovationer, Arrangörsstöd, Bidrag till organisationslivet samt Stöd för utvecklingsprojekt (Projektbidrag). Eftersom landet är stort är det svårt att uttala sig om tilldelning till folk- och världsmusikgenren. Generellt beror dock

tilldelningen mycket på de beslutandes intressen och det varierar mycket om genren får utrymme eller inte. Kultursekretariaten delar även ut stipendier och kulturpris.

Förutom de regionala bidragen finns Länsmusiken som har en omfattande verksamhet i regionerna. De fördelar inte bidrag till utövare utan agerar istället främst arbetsgivare och arrangör för turnéer och föreställningar. Detta är för många en viktig arbetsgivare.

10.6 Lokal Nivå

Kommunerna är viktiga för kulturlivet och ansvarar för den offentliga kulturverksamheten i kommunen. De tillhandahåller offentliga lokaler och kulturhus för olika kulturevenemang. Kommunen erbjuder kulturstöd till musik och dansgrupper, vilket kan sökas som Projektstöd, Verksamhetsstöd samt Kulturstipendier. I Göteborgs kommun finns även En snabb slant för unga verksamma. Bidragen delas ut som engångsbelopp eller stöd för två till tre års verksamhet. Projektstöden är vanligen runt 30 000 kr medan verksamhetsstöden uppgår till 100 000 kr och uppåt. Många arrangörer får här en mycket viktig finansiering, däribland folk- och världsmusikarrangörer. För att kunna söka nationellt bidrag krävs att man tidigare tilldelats lokalt eller regionalt bidrag.

Förutom kommunen finns det många viktiga lokala aktörer som möjliggör verksamheter. Studieförbunden fyller ofta en viktig funktion som medfinansierare för kursverksamheter.

10.7 Förändring på väg

Den mer kontinuerliga finansieringen på statlig nivå tillfaller främst musiker inom konstmusiken. För att utjämna denna snedfördelning har Ale Möller vid ett flertal tillfällen sökt medel för ett offentligt uppdrag direkt från Kulturrådet. Detta har misslyckats trots hans stora erfarenhet och goda förankring i musiklivet. Istället har han fått en projektanställning hos två av landets konserthus, i Vara och Gävle. Med en ensemble har han producerat föreställningar och ingått i det ordinarie programmet där under ett par år. Det är mycket positivt att dörren äntligen öppnas för genren från konserthusens sida men avsaknaden av långsiktigt statligt stöd till genren visar på att det finns mycket kvar att förändra inom kulturpolitiken.

Susanne Rosenberg, prefekt för folkmusikinstitutionen på Kungliga Musikhögskolan, har skissat på hur bidrag motsvarande en symfoniorkester skulle kunna användas inom genren. Det viktiga med denna idé är att tillåta sig att anpassa varje projekt efter behoven och på så sätt använda medlen så effektivt som möjligt. Med en ekonomisk trygghet skulle man kunna producera en stor mängd konserter och föreställningar och samtidigt arbeta med att utveckla och utforska genren. Nedan i Illustration 1 finns ett utdrag ur hennes mindmap om vad man vill göra.

Illustration 1: Mindmap över hur medel motsvarande en Symfoniorkester kan användas inom genren

11 Genrens status

Under de senaste fyrtio åren har det hänt mycket inom genren och folk- och världsmusik har blivit erkänd som seriös kultur. Många artister har jobbat hårt, etablerat sig på marknaden och gjort genren mer känd. Folkmusikens intåg på musikhögskolorna har också varit ett viktigt steg. Dock finns det fortfarande ojämlikheter och det är en bit kvar tills genren når en status jämförbar med andra genrer. Amatörkulturens dominans under mitten av århundradet har inneburit minskad status för proffsutövare och har en inverkan på genrens status idag (intervjuperson, RFoD).

Folk- och världsmusik är idag eftersatt i media. Utrymmet i de statligt finansierade radiokanalerna är litet och detsamma gäller för sändningar i SVT, även om viss förbättring har skett. Inom journalistkåren finns få skribenter med god kännedom om genren. De som finns jobbar som frilans och främst för genrens egna tidskrifter. Några återfinns hos Sveriges Radio men utrymmet där är litet. På de större tidningarna finns skribenter som bevakar utveckling och evenemang inom jazz, konstmusik och de populärmusikaliska genrererna. Dock finns ingen anställd för bevakning av folk- och världsmusikgenren inom någon av de stora tidningarna. Detta skulle behövas för att lyfta fram genren så den syns för allmänheten (intervjuperson). Den kvalitet som finns inom genren idag kommer inte samhället till del utan göms. Media har en viktig roll i att förmedla detta. Lira är den tidning som främst bevakar genren idag. Här återfinns artiklar om vad som händer inom både folk-, världsmusik och jazz. Tidskriften har idag ett mycket viktigt uppdrag som bevakare och informatör inom genren till samhället, men den skulle behöva stöd på flera håll.

Genren återfinns sedan länge på Grammisgalan under genren *Folkmusik och Visa*. Detta är positivt men tyvärr göms genren bakom den kommersiellt större visgenren. Under våren 2010 anordnades för första gången en särskild Folk- och Världsmusikgala i Stockholm. Initiativet kom från RFoD och Rikskonserter och var ett samarbete med flera aktörer. Syftet var att höja genrens status och visa på genrens kvalitet och bredd och man erbjöd både instrumentalmusik,

sång och dans. ”Genom nomineringar, priser och uppmärksamheten kring galakvällen vill vi skapa större möjligheter för vår genres artister att nå nya arrangörer och en större publik både i Sverige och utomlands”(Folk- och världsmusikgalan 2010, se www.gala.se).

För att stärka genrens status behövs en lobbyorganisation som arbetar för att genren ska synas och höras mer i samhället. Jämfört med jazz- och kammarmusik är intresset att debattera och agera kulturpolitiskt inom genren relativt svagt. I dag finns inte någon stark verksamhet som för genrens talan i samhället och behovet av en aktör som kan arbeta med marknadsföring och lobby är tydlig (intervjuperson). Enligt Per Gudmundsson skulle en institution kunna fungera som detta. Hand skriver om funktioner som:

- En plattform för dialog med politiker och beslutsfattare,
- Varumärkesbyggare för genren som fungerar som ansikte utåt, mot allmänhet och media.

Ekonomiskt har genren en lägre status än andra genrer då priserna för biljetter till konserter och föreställningar generellt ligger lägre än för annan underhållning. Detta har delvis att göra med tradition av ideellt arbete. Det är en känslig balans då genren är präglad av en öppenhet och närhet mellan musiker och åhörare. Professionella och amatörmusiker spelar ibland på samma konsert. I dagens samhälle är det självklart viktigt att vara öppen och inte stänga ute någon, men det sänder också fel signaler till besökare som vanligtvis betalar betydligt mer för evenemang (egen reflektion). Psykologiskt ger priset en känsla av kvalitet som ger avspeglning även på individers uppfattning om en föreställning. Genom att hålla priserna låga signaleras delvis att föreställningen troligen håller en låg kvalitet. Upplevelsen blir bättre ifall vi redan innan värderar den högt (Fexeus 2008). För att höja genrens status behövs konserter med signaler till en bred publik att detta är kvalitet. Högre biljettpriser skulle också innebära möjlighet till högre gager för artisterna. Jul i Folkton är ett exempel på en föreställning som gjort just detta. De lockar stor publik till de stora konserthusen och gör succé. Det är bra musiker och som höjer statusen för genren genom att visa på dess kvalitet för allmänheten. Här finns en tydlig skillnad i produktionen scentekniskt med ljus och ljud mot andra föreställningar inom genren men rent musikaliskt finns fler som håller samma höga kvalitet men som inte kommer fram i samhället (egna reflektioner).

Ju fler som är intresserade och har möjlighet att uppleva folk- och världsmusik, desto större möjligheter finns det också för professionella utövare. Nittioalet var ett lyft med grupper som Hedningarna, Väsen och Garmarna som nådde ut med sin musik till en bred publik. Denna utveckling är mycket viktigt för genrens status och därför behövs ett medvetet arbete inom genren för att gå vidare.

Vissa grupper som jag finner kopplade till folkmusikmusikgenren får i media andra genrebeteckningar än just folk eller världsmusik. Framförallt gäller detta grupper med en huvudsångare. Även om det musikaliska uttrycket eller melodierna stor del är folkliga verkar definitionen lätt hamna utanför genren. Sofia Karlsson är folkligt skolad och spelar främst med musiker som är väl förankrade folkmusiker. Hennes tolkningar av Dan Andersson och därefter nykomponerade sånger har klassats som visa av kritiker. Hon säger själv att hon är folksångerska i hjärtat men att media valt att kategorisera henne i visgenren. Finns det idag nackdelar med att tillhöra folk- och världsmusikgenren för att etablera sig för allmänheten? Finns det en ovilja att innefatta framgångsrika musiker i genren eller en rädsla för att genren ska bli för stor?

12 Förslag för utveckling av genren

Förbättrad status för genren

För att stärka genren är det viktigt att den erkänns inom Länsmusikorganisationerna i alla regioner på samma villkor som övriga genrer. Det är också viktigt att folk- och världsdans blir en accepterad konstart inom dansvärlden och innefattas i dansorganisationernas verksamhet.

Fasta anställningar

Inom folk- och världsmusikgenren finns idag inga fasta anställningar och möjligheten till långsiktiga bidrag är mycket små för de verksamma grupperna. Detta är för många utövare en nackdel, då det innebär en osäker ekonomi, svårighet att genomföra större och mer långsiktiga projekt samt ger en generell osäkerhet vad gäller möjligheterna att försörja sig.

Ökat arrangörsstöd

Arrangörsstödet behöver ökas då detta är en mycket svag länk i den professionella kedjan. Ett ökat stöd till arrangörerna skulle ge stor utdelningen. Redan idag produceras ett stort antal konserter och föreställningar med mycket små ekonomiska medel. Dessa arrangemang har ofta en mycket blandad publik med besökare av olika ålder, ursprung och bakgrund. Genom att förbättra möjligheterna att arrangera konserter skulle antalet arrangemang öka och även nå en bredare publik. Önskvärt är också att etablera några professionella arrangörer inom genren, vilka även kan stötta de ideella krafterna.

Utveckla Musikalliansen och Dansalliansen

Tidigare fanns endast en möjlighet till försörjningsstöd vilket var att få konstnärslön som gav en trygg inkomst oavsett antalet uppdrag. Denna möjlighet har nu ersatts av en annan anställningsform för aktiva utövare, *Musikalliansen*. För dansare finns motsvarande *Dansalliansen*. Detta ger beviljade yrkesutövande en garanterad grundlön från staten varje månad ifall inkomsten varit lägre än grundlönen. Fördelen för utövaren förutom rent ekonomisk trygghet är en större frihet att välja uppdrag att tacka nej till saker för att fokusera på mer långsiktiga projekt, något som tidigare varit svårt. Musikern/dansaren måste utföra ett visst antal uppdrag för att behålla sitt stöd, vilket minskar risken för felanvändning. Detta innebär mer stabila arbetsförhållanden för utövare inom genren men fler möjligheter skulle behövas. Hittills har Musikalliansen cirka 100 anställda och konkurrensen har varit hård om platserna. Folk- och världsmusikgenren har fått del av tjänsterna och bland de anställda musikerna återfinns bland andra Johan Hedin, Livet Nord, Rickard Åström, Rafael Sida Huizar, Simon Stålspets, Leo Svensson och Stefan Wingefors.

Dansalliansen har idag inga anställda inom genren folklig dans. Detta bör vara en självklarhet. Genom att ytterligare utveckla ytterligare utveckla Musikalliansen kan fler få denna fina möjlighet till tryggare och mer konstnärligt fokus på utövandet. Eventuellt skulle ytterligare former av anställningen kunna tillkomma för projekt eller nyetablerade.

Möjlighet till deltidsanställning

Möjligheten för deltidsanställning under en längre tidsperiod bör finnas inom genren. Ett förslag som är initierat av bland annat Pär Moberg är möjligheten att deltidsanställda regionala musiker under en tidsperiod på förslagsvis fyra år. Detta skulle ge en ökad kontinuitet och utveckling av genren samtidigt som det skulle komma samhället till nytta. I någon av regionerna skulle en ensemble även kunna innehålla dansare för produktion av föreställningar. Det är viktigt att inte konkurrera ut övriga verksamma utövare och att

möjliggöra verksamhet på frilansbasis även efter projektets slut, därför är deltidsanställning att föredra.

Möjlighet till långsiktiga projektstöd

Långsiktiga projektstöd är av högsta prioritet inom genren. Idag finns möjlighet att söka bidrag från olika instanser med en omfattande ansökningsprocess och totalt sett liten utdelning för genren. Genren behöver ett utökat och kontinuerligt stöd från den offentliga sektorn för att kunna ge samhället del av föreställningar och konserter med hög musikalisk kvalitet.

Ökat nordiskt samarbete

Med ett ökat nordiskt samarbete skulle marknaden bli större och turnéer över större område vara möjligt. Ett ökat samarbete över gränserna skulle underlätta organisatoriskt för utövarna. Det skulle även stärka det nordiska varumärket och göra genren starkare internationellt. Redan idag är nordisk musik etablerat och känt i bland annat USA och vi har mycket att tjäna på ett stärkt varumärke. Då den nordiska musiken har större variationer inom länderna än emellan dem är steget till en gemensam beteckning inte långt. Som exempel kan den vi titta på den keltiska musiken som innefattar flera traditioner från de Brittiska öarna och Shetlandsöarna. Genom att samarbeta har man byggt ett starkt varumärke och är väl etablerade internationellt.

Utveckla plattformar och mötesplatser för musiker och dansare

Plattformar och mötesplatser för musiker och dansare behöver bli fler och starkare. Fler kontaktytor där verksamma utövare kan mötas och till exempel repetera skulle göra det lättare att etablera nya grupper och skapa föreställningar. Särskilt för invandrade musiker som idag har mycket svårt att hitta in i de svenska strukturerna. Centra eller andra etablerade plattformar skulle även gynna kommunikationen mellan utövare och arrangörer. Särskilt projekt med flera aktörer skulle kunna utvecklas och fungera smidigare.

Förbättrad situation för invandrade musiker

Situationen för invandrade musiker behöver förbättras. Utan förankring i de strukturer som finns är det mycket svårt att etablera sig. Ett sätt skulle vara att ha talangscouter som sökte efter duktiga musiker inom folk- och världsmusikgenren. Här skulle länsmusikorganisationerna eller regionala centra kunna spela en viktig roll (intervjuperson). Världsmusikutbildningen i Göteborg lyckas bra med detta genom att kontinuerligt komma i kontakt med musiker som vill satsa på en utbildning. Detta kombineras med ungdomsorkestern World Wide Orchestra, som är öppen för yngre förmågor (intervjuperson).

Förbättrade förutsättningar för att använda bokare

Kunskaperna och förutsättningarna för att använda bokare och agenter behöver utvecklas. Detta skulle underlätta arbetet för artisterna och för genrens utveckling i samhället. Få artister inom genren använder bokare idag, främst eftersom det är svårt att få ekonomi i det. Det råder dessutom en brist på bokare med kunskaper och folk- och världsmusik. Andra genrer jobbar mycket mer med bokare och det fungerar bra inom folkmusikgenren i andra länder (flera av de intervjuade).

Utveckla exportstödet

Exportstödet behöver utvecklas och förbättras. Möjligheten att få bidrag för konserter utomlands skulle innebära en betydligt större arbetsmarknad för genren. Idag får många musiker tacka nej till spelningar i andra länder då det inte finns möjlighet till reseersättning av

arrangörerna. För Ale Möller gäller detta 9 av 10 erbjudanden. Med relativt små medel skulle en ökning av resebidragen öka antalet konserter betydligt.

Stärka de inhemska musikernas ställning på den svenska marknaden

Vi behöver stärka de inhemska musikernas ställning på den svenska marknaden. En ökad rörlighet för musiker har inneburit fler gästspel på den svenska marknaden där exotism också går före musikalisk kvalitet. Det innebär ytterligare konkurrens för de svenska musikerna och att svenska skattepengar går till utländska artister istället för de svenska. Medvetenhet och diskussion kring frågan är nödvändigt.

13 Referenser

- Ahmad Al Khatib 2010. Intervju på Högskolan för Scen och Musik, Göteborg, ca 1 timme
- Ale Möller 2009. Intervju per telefon, ca 45 minuter.
- Anton Schneider 2010. Intervju per telefon, ca 1 timme.
- ESI et al. 2009. Remissvar på kulturutredningen SOU 2009:16 från ESI, Folkmusikens Hus, RFoD, Folkdansringen och SSR
- Eva Milich 2009. Intervju på Kulturhuset Oceanen Göteborg, ca 1 timme.
- Eva Åström Rune, 2009. Intervju i Angered Göteborg, ca 2.5 timmar.
- Jonas Simonsson 2009. Intervju på Högskolan för Scen och Musik, Göteborg, ca 1 timme
- Kulturrådet 2010. Beviljade bidrag 2009 och 2010.
- Lars Farago, 2009-2010. Flera samtal per telefon samt möte på RFoD, Stockholm
- Lars-Erik Kalles, Margaretha Mattsson, Michael Näslund, Ingela Thalén, Eva Åström Rune, 2009. Remissvar SOU 2009:16 – ESI, Folkmusikens hus, RFoD, Folkdansringen, SSR
- Pernilla Willman, 2010. Intervju per telefon
- Pernilla Willman Bokare, 2006. Agenter & Managers inom folkmusik och folkdans i Sverige
- Per Gudmundsson 2009. Hur fritt är det ”fria musiklivet”, Skrivelse för SSR:s tidskrift Spelmannen Nr 4 2009?
- Pär Moberg 2009. Tankar när det gäller att stärka proffsens situation inom folk- och världsmusikgenren
- RFoD 2009. Remissvar på Kulturutredningen SOU 2009:16 från Riksförbundet Folkmusik och Dans
- RFoD 2009. Synpunkter om stöd till information om svensk och internationell kontaktförmedling, av Lars Farago
- RFoD och Musikhögskoleutbildningarna 2003. Angående skrivelse till regeringen med anledning av uppdraget till Statens kulturråd att lämna förslag på hur situationen för vissa musikgenrer kan förbättras.
- RFoD 2005. Handlingsplan för professionell Folk- & Världsdans
- Rikskonserter 2008. Kartläggning av genreområdet Folk- och världsmusik, sammanställd av Rikskonserter
- Rickard Åström 2009. Intervju i Angered ca 2,5 timmar.
- Sveriges Spelmäns Riksförbund 2009. Spelmannen Nr 4
- Sörmlands Spelmansförbunds 1972. Tidskriften *Sörmlandslåten* Nr 1